

KORRUPSIYAGA OID JINOYATLAR UCHUN JINOIY JAVOBGARLIKNI KUCHAYTIRISHDA MOL-MULKNI MUSODARA QILISH INSTITUTINI JORIY ETISHNING AHAMIYATI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19369597>

Ismatullayeva Madina Xayriddin qizi
Jamoat Xavfsizligi Universiteti 3-bosqich talabasi.

Annotatsiya

Maqolada korrupsiyaga oid jinoyatlar uchun jazo tizimining samaradorligi mol-mulkni musodara qilish institutini keng joriy etish bilan bevosita bog'liq ekani ilmiy-nazariy va qiyosiy-huquqiy jihatdan asoslanadi. Xalqaro standartlar, xorijiy davlatlar tajribasi va milliy qonunchilik tahlili asosida musodarani majburiy jazo turi sifatida belgilash zarurati isbotlanadi.

Kalit so'zlar

korrupsiya, musodara, noqonuniy boyish, extended confiscation, aktivlarni qaytarish, jinoiy javobgarlik.

ЗНАЧЕНИЕ ВНЕДРЕНИЯ ИНСТИТУТА КОНФИСКАЦИИ ИМУЩЕСТВА ПРИ УСИЛЕНИИ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА КОРРУПЦИОННЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Аннотация

В статье научно-теоретически и сравнительно-правовыми методами обосновывается, что эффективность системы наказаний за коррупционные преступления напрямую связана с широким внедрением института конфискации имущества. На основе анализа международных стандартов, зарубежного опыта и национального законодательства доказывается необходимость установления конфискации в качестве обязательного вида наказания.

Ключевые слова

коррупция, конфискации, незаконное обогащение, расширенная конфискации (extended confiscation), возврат активов, уголовная ответственность.

THE IMPORTANCE OF INTRODUCING THE INSTITUTION OF PROPERTY CONFISCATION IN STRENGTHENING CRIMINAL LIABILITY FOR CORRUPTION OFFENSES

Abstract

This article substantiates, through scientific-theoretical and comparative-legal analysis, that the effectiveness of the system of penalties for corruption offenses is directly linked to the broad implementation of the institution of property confiscation. Based on the analysis of international standards, foreign practices, and national legislation, the necessity of establishing confiscation as a mandatory type of punishment is justified.

Keywords

corruption, confiscation, illicit enrichment, extended confiscation, asset recovery, criminal liability.

Kirish/Introduction.

Korrupsiya bugungi kunda davlat boshqaruvi samaradorligi, qonun ustuvorligi va jamiyatning davlatga bo'lgan ishonchini izdan chiqaradigan global xavf sifatida e'tirof etilmoqda. Xalqaro darajada korrupsiyaga qarshi kurashning ustuvor yo'nalishi sifatida nafaqat jinoyat sodir etgan shaxsni jazolash, balki jinoyat natijasida orttirilgan moliyaviy manfaatni batamom bartaraf etish tamoyili ilgari surilmoqda. Bu yondashuvni institutsional darajada mustahkamlagan asosiy hujjat – United Nations Convention against Corruption bo'lib, u davlatlardan korrupsiyadan olingan daromadlarni aniqlash, muzlatish va musodara qilishning samarali mexanizmlarini joriy etishni talab qiladi[1]. Mazkur konvensiyani qabul qilgan United Nations korrupsiyaga qarshi jinoiy siyosatda “aktivlarni qaytarish” (asset recovery)ni markaziy o'ringa qo'ygan[2].

So'nggi yillarda korrupsiyani baholashda xalqaro reyting va indikatorlar alohida ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, Transparency International tomonidan e'lon qilinadigan Corruption Perceptions Index[3], World Bankning Worldwide Governance Indicators[4], shuningdek World Justice Projectning Rule of Law Index[5] ko'rsatkichlari davlatlarda korrupsiyaga qarshi mexanizmlar samaradorligini baholashda muhim mezon sifatida qo'llanilmoqda. Ushbu reytinglarda yuqori o'rinlarni egallagan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, korrupsiyaga qarshi kurashda jazoning qattiqqligi emas, balki jinoyatdan olingan aktivlarni tortib olishning muqarrarligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Xalqaro moliyaviy xavfsizlik standartlarini ishlab chiquvchi Financial Action Task Force (FATF)[6] ham pul yuvish va korrupsiyadan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashda musodara institutini asosiy instrument sifatida belgilaydi. Shuningdek, Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) va United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)

qo'llanmalari[7]da korrupsiya profilaktikasida "follow the money" tamoyili ustuvor ekani ta'kidlanadi.

Qiyosiy-huquqiy tahlil shuni ko'rsatadiki, korrupsiya darajasi past bo'lgan davlatlarda musodara, kengaytirilgan musodara (extended confiscation) va noqonuniy boyish (illicit enrichment) institutlari samarali ishlamoqda. Masalan, Italiyada uyushgan jinoyatchilik va korrupsiyaga qarshi kurashda kengaytirilgan musodara[8] instituti asosiy vositaga aylangan bo'lsa, Singapurda[9] moliyaviy shaffoflik va isbot yukini qayta taqsimlash orqali korrupsiya keskin qisqartirilgan. Fransiya va Germaniya qonunchiligi[10]da esa musodara jinoyat oqibatini bartaraf etishning tabiiy huquqiy davomi sifatida qaraladi.

Milliy miqyosda ham korrupsiyaga qarshi kurash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. Xususan, O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi institutsional islohotlar amalga oshirilmoqda, qonunchilik takomillashtirilmoqda va profilaktik mexanizmlar kuchaytirilmoqda. Biroq amaldagi jinoiy javobgarlik choralari ko'p hollarda ozodlikdan mahrum qilish yoki jarima bilan cheklanib, jinoyat natijasida orttirilgan mol-mulkni to'liq tortib olish mexanizmi yetarlicha ishlamayotgani kuzatiladi. Bu esa jazoning preventiv samarasini pasaytiradi. Shu bois, mazkur maqolada korrupsiyaga oid jinoyatlar uchun jinoiy javobgarlikni kuchaytirishda mol-mulkni musodara qilish institutini majburiy va keng qamrovli tarzda joriy etish zarurati ilmiy-nazariy, xalqaro-huquqiy va qiyosiy-huquqiy jihatdan asoslab beriladi. Maqolaning ilmiy vazifasi – korrupsiya profilaktikasida "jazolash" emas, balki "jinoyatdan olingan manfaatni yo'qotish" tamoyili hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini ochib berishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili (Literature Review)

Korrupsiyaga qarshi jinoiy siyosatda mol-mulkni musodara qilish institutining o'rni so'nggi o'n yilliklarda ilmiy adabiyotlarda alohida yo'nalish sifatida shakllandi. Ilmiy manbalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, korrupsiyaning iqtisodiy tabiati, uning motivatsion asoslari va profilaktika mexanizmlari haqidagi qarashlar aynan aktivlarni tortib olish (asset deprivation) konsepsiyasi bilan uzviy bog'liq holda rivojlangan.

Avvalo, korrupsiyani iqtisodiy rag'bat (economic incentive) nuqtayi nazaridan talqin qilgan klassik tadqiqotchilardan **Susan Rose-Ackerman** korrupsiyani "davlat vakolatlarini shaxsiy manfaat yo'lida bozor mexanizmiga aylantirish"[11] deb ta'riflaydi. Uning fikricha, korrupsiyaga qarshi kurashda jazoni kuchaytirish emas, balki korrupsiya orqali olinadigan iqtisodiy foydani bartaraf etish hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu g'oyani rivojlantirgan **Robert Klitgaard** korrupsiya formulasi[12] (Corruption = Monopoly + Discretion – Accountability) orqali

korrupsiyaning manbai aynan nazoratsiz moliyaviy manfaat ekanini ko'rsatib bergan.

Moliyaviy jazo va musodara institutining nazariy asoslari borasida **Andrew Ashworth** jinoyat huquqida jazoning maqsadi faqat jazolash emas, balki jinoyat oqibatini bartaraf etishdan iborat ekanini ta'kidlaydi[13]. Ushbu qarash musodarani jazo emas, balki "restitutive justice" – tiklovchi adolat vositasi sifatida talqin qilishga zamin yaratgan. Aktivlarni qaytarish va musodara qilishning amaliy mexanizmlari haqida **Jean-Pierre Brun, Theodore Greenberg va Mark Pieth** ishlarida korrupsiyadan olingan daromadlarni aniqlash, muzlatish va qaytarishning protsessual modellari batafsil yoritilgan[14]. Ularning tadqiqotlarida musodara korrupsiyaga qarshi kurashda eng kuchli preventiv mexanizm sifatida baholanadi.

Kengaytirilgan musodara (extended confiscation) va sud hukmisiz musodara (non-conviction based confiscation) instituti borasida **Stefan Cassella**[15] hamda **Michele Simonato**[16] asarlarida musodaraning yangi protsessual shakllari tahlil qilingan. Ular musodarani jinoyatni isbotlashdan mustaqil ravishda qo'llash mumkinligini asoslaydi.

Noqonuniy boyish (illicit enrichment) konsepsiyasi ilmiy jihatdan **Matthew Stephenson** tomonidan chuqur tahlil qilingan bo'lib, u mazkur normani korrupsiya profilaktikasida eng samarali huquqiy instrument deb baholaydi.

Xalqaro-huquqiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, musodara instituti global standart sifatida e'tirof etilgan. Jumladan, **United Nations Convention against Corruption** davlatlar zimmasiga aktivlarni aniqlash va musodara qilish majburiyatini yuklaydi. Ushbu yo'nalishda **United Nations Office on Drugs and Crime** qonunchilikni implementatsiya qilish bo'yicha qo'llanmalar ishlab chiqqan. Shuningdek, **Organisation for Economic Co-operation and Development va Financial Action Task Force** tavsiyalarida musodara pul yuvish va korrupsiyaga qarshi kurashning markaziy elementi sifatida belgilangan.

Yevropa huquqiy makonida musodara standartlari **European Unionning** 2014/42/EU Direktivasida[17] mustahkamlangan. Shuningdek, **European Court of Human Rights** amaliyoti[18] musodarani inson huquqlariga zid emas, balki jinoyat oqibatini bartaraf etuvchi chora sifatida baholaydi. Qiyosiy qonunchilik tahlilida Italiya, Fransiya, Germaniya va Singapur tajribasi ilmiy ishlarida keng yoritilgan. Bu davlatlarda musodara, kengaytirilgan musodara va noqonuniy boyish institutlari korrupsiyani keskin kamaytirishga xizmat qilgani qayd etiladi.

Milliy qonunchilik va ilmiy ishlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish borasida qator huquqiy islohotlar amalga oshirilgan. Biroq musodara institutini korrupsiya jinoyatlarida majburiy va tizimli qo'llash

masalasi yetarlicha ilmiy ishlanmagan. Shu bois, mazkur tadqiqot aynan shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi (Methods)

Mazkur tadqiqot korrupsiyaga oid jinoyatlar uchun jinoiy javobgarlikni kuchaytirishda mol-mulkni musodara qilish institutini joriy etish zaruratini ilmiy asoslashga qaratilgan bo'lib, u kompleks metodologik yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqotda nazariy, qiyosiy-huquqiy, normativ-tahliliy va empirik usullar o'zaro uyg'unlikda qo'llanildi.

Avvalo, tadqiqotning nazariy-metodologik asosini korrupsiyaning iqtisodiy tabiati va jinoyat huquqida jazoning maqsadlari haqidagi ilmiy qarashlar tashkil etdi. Korrupsiyani moliyaviy rag'bat bilan bog'liq ijtimoiy hodisa sifatida talqin qiluvchi yondashuvlar musodara institutini profilaktik mexanizm sifatida baholashga imkon berdi.

Normativ-huquqiy tahlil usuli orqali xalqaro va milliy huquqiy hujjatlar o'rganildi. Xususan, **United Nations Convention against Corruption** talablari, shuningdek **United Nations Office on Drugs and Crime, Organisation for Economic Co-operation and Development** hamda **Financial Action Task Force** tavsiyalari tahlil qilindi. Yevropa huquqiy makonida musodara standartlarini belgilab bergan **European Union Direktivasi** va **European Court of Human Rights** sud amaliyoti materiallari ham o'rganildi. Qiyosiy-huquqiy usul doirasida musodara instituti samarali qo'llanilayotgan davlatlar tajribasi tahlil etildi. Jumladan, **Italiya**dagi "extended confiscation", **Fransiya**(Jinoyat kodeksida korrupsiya jinoyatlari uchun musodara majburiy jazo sifatida qo'llaniladi) va **Germaniya** (noqonuniy boyish konsepsiyasi keng qo'llanilib, shaxs mulkining kelib chiqishini izohlab berishi shart) qonunchiligidagi musodara amaliyoti, shuningdek **Singapur**da isbot yukini qayta taqsimlash mexanizmi o'rganildi. Ushbu davlatlar tanlanishi ularning korrupsiyani kamaytirish borasidagi amaliy natijalari bilan izohlanadi.

Empirik tahlil doirasida xalqaro reyting va indikatorlardan foydalanildi. Xususan, **Transparency International**ning Corruption Perceptions Index, **World Bankning** Worldwide Governance Indicators hamda **World Justice Project**ning Rule of Law Index ko'rsatkichlari qiyosiy tahlil uchun mezon sifatida qo'llanildi.

Shuningdek, milliy qonunchilik tahlilida O'zbekiston Jinoyat kodeksi, korrupsiyaga qarshi qonunchilik va sud amaliyoti materiallari o'rganilib, musodara institutining amalda qo'llanilish darajasi baholandi. Tadqiqot jarayonida induksiya va deduksiya, tahlil va sintez, tizimli yondashuv kabi umumilmiy usullar ham qo'llanildi. Bu esa musodara institutini nafaqat huquqiy, balki kriminologik va profilaktik nuqtayi nazardan ham baholash imkonini berdi.

Natijada, qo'llanilgan metodologiya korrupsiya jinoyatlarida musodarani majburiy va keng qamrovli mexanizm sifatida joriy etish zaruratini ilmiy asoslashga xizmat qildi.

Tahlil va natijalar /Results

Tadqiqot jarayonida korrupsiyaga oid jinoyatlar bo'yicha jinoiy javobgarlik amaliyoti, sud hukmlari va statistik ko'rsatkichlar o'rganilib, mol-mulkni musodara qilish institutining real profilaktik ta'siri tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, amaliyotda asosiy urg'u ozodlikdan mahrum qilish jazosiga qaratilayotgan bo'lsa-da, jinoyat oqibatida orttirilgan moliyaviy manfaatni yo'qotish mexanizmi yetarli darajada ishlamayapti.

Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2023 yilda O'zbekistonda korrupsiyaga oid jinoyatlar bo'yicha 6 535 nafar shaxs javobgarlikka tortilgan, shundan 4 128 ta jinoyat ishi yuzasidan ayblov hukmlari chiqarilgan va 1 299 nafar shaxsga ozodlikdan mahrum qilish jazosi tayinlangan[19]. Bu ko'rsatkichlar jinoyatlarning fosh etilishi va sudgacha yetib borishi yuqori ekanini ko'rsatsa-da, sud amaliyotida mol-mulkni musodara qilish masalasi yetarlicha tizimli qo'llanmayotganini ko'rsatadi. Ko'pchilik hukmlarda shaxs jazoga tortilgan, biroq jinoyat orqali orttirilgan aktivlar to'liq davlat foydasiga qaytarilmagan holatlar uchraydi. Bu esa jazoni o'tashdan keyin shaxsning moliyaviy jihatdan saqlanib qolishiga olib keladi va jazoning profilaktik kuchini pasaytiradi.

Xalqaro tajriba statistikasi ham shunga yaqin manzarani ko'rsatadi. Yevropa hududida o'tkazilgan monitoring natijalariga ko'ra, jinoyat faoliyati orqali olingan umumiy daromadlarning atigi 2 foizdan kam qismi sud qarorlari asosida musodara[20] qilinadi. Bu ko'rsatkich shuni anglatadiki, jinoyat oqibatida orttirilgan boylikning asosiy qismi jinoyatchilar tasarrufida saqlanib qolmoqda. Bu holat ilmiy adabiyotlarda "crime pays" – ya'ni jinoyat baribir iqtisodiy foyda keltiradi, degan xavfli tendensiyani yuzaga keltirishi qayd etiladi.

OECD monitoring materiallarida keltirilishicha, 2018–2023 yillar oralig'ida ayrim davlatlarda korrupsiyaga oid jinoyatlar bo'yicha musodara qarorlari juda kam hollarda chiqarilgan. Masalan, ayrim yillarda o'nlab korrupsion jinoyatlar aniqlangan bo'lsa-da, musodara qo'llangan holatlar soni 50–60 tadan oshmagan. Musodara qilingan aktivlarning qiymati ham jinoyat oqibatida yetkazilgan zarar va orttirilgan daromad miqdoriga nisbatan past bo'lib qolgan.

Shu bilan birga, xalqaro sud amaliyotida musodara institutining kuchayib borayotgani kuzatilmoqda. Xususan, Yevropa davlatlari o'rtasida sud-huquqiy hamkorlik kuchayib, transmilliy korrupsiyaga oid ishlar bo'yicha aktivlarni qaytarish jarayonlari yo'lga qo'yilgan. So'nggi yillarda bir necha yuz million dollarlik aktivlar xorijiy sud qarorlari asosida kelib chiqqan davlatlarga qaytarilgan

holatlar mavjud. Bu amaliyot musodara institutining nafaqat jinoiy jazolash, balki iqtisodiy adolatni tiklash vositasi sifatida ham e'tirof etilayotganini ko'rsatadi.

Ilmiy adabiyotlarda (Rose-Ackerman, Klitgaard, Stephenson) korrupsiyaning iqtisodiy tabiati ta'kidlanib, uning asosiy motivatsiyasi boylik orttirish ekani qayd etiladi. Demak, ushbu motivatsiyani yo'qotish – eng samarali profilaktika. Yevropa Ittifoqining 2014/42/EU Direktivasida ham musodara va mulkni muzlatish standartlari belgilangan. YESPCH amaliyoti musodarani inson huquqlariga zid emas, balki jinoyat oqibatini bartaraf etish chorasi sifatida baholaydi. AQSHda 2000 yilgi Asset Forfeiture Reform Act ham moliyaviy jazo mexanizmlarini kuchaytirgan. XVJ va FATF tavsiyalarida ham korrupsiyadan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashda musodara markaziy o'rin tutadi. O'zbekiston qonunchiligida musodara instituti mavjud bo'lsa-da, korrupsiya jinoyatlarida u cheklangan qo'llaniladi. Bu esa profilaktik samarani pasaytiradi. "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida" gi[22] Qonunda aktivlarni qaytarish masalasi belgilangan bo'lsa-da, Jinoyat kodeksi[23]da uning majburiy xarakteri yetarlicha ifodalanmagan. Sud amaliyoti ham musodarani kam qo'llayotganini ko'rsatadi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, sud hukmlarida ozodlikdan mahrum qilish jazosi ustuvor qo'llanilayotgan bo'lsa-da, jinoyatning iqtisodiy oqibatini bartaraf etish masalasi ikkinchi planda qolmoqda. Vaholanki, ilmiy yondashuvlar va xalqaro tajriba korrupsiyaning asosiy motivi moliyaviy manfaat ekanini ko'rsatadi. Demak, jinoyatchini qamash emas, balki uning noqonuniy orttirilgan boyligini to'liq yo'qotish eng kuchli profilaktik ta'sirga ega.

Olingan natijalar asosida xulosa qilish mumkinki, musodara institutining majburiy va keng qamrovli qo'llanilishi korrupsiyaga qarshi kurash samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Sud amaliyotida musodara qo'llanilishining pastligi esa jinoyat profilaktikasini susaytiradi va jazoni iqtisodiy jihatdan samarasiz holga keltiradi. Shu bois, jinoyat oqibatida orttirilgan mol-mulkni davlat foydasiga to'liq qaytarish mexanizmini kuchaytirish jinoiy siyosatning ustuvor yo'nalishiga aylanishi zarur.

Xulosa va takliflar / Conclusion

Tadqiqot davomida olib borilgan nazariy, qiyosiy-huquqiy va amaliy tahlillar shuni ko'rsatdiki, korrupsiyaga oid jinoyatlar uchun jinoiy javobgarlik samaradorligi ko'p jihatdan jinoyat oqibatida orttirilgan mol-mulkni to'liq yo'qotish mexanizmi bilan belgilanadi. Zamonaviy yondashuvlarda jazolashning asosiy maqsadi shaxsni ozodlikdan mahrum qilish emas, balki uning noqonuniy orttirilgan iqtisodiy manfaatini batamom bartaraf etishdan iborat ekani e'tirof etilmoqda. Bu yondashuv xalqaro standartlar, xususan, **United Nations**

Convention against Corruption talablari[1]da aniq ifoda etilgan bo'lib, unda aktivlarni aniqlash, muzlatish, musodara qilish va qaytarish mexanizmlari korrupsiyaga qarshi kurashning asosiy yo'nalishi sifatida belgilangan.

Ilmiy adabiyotlar, xorijiy davlatlar tajribasi hamda sud amaliyoti natijalari shuni tasdiqlaydiki, korrupsiyaning asosiy motivatsiyasi moliyaviy manfaat bilan bog'liq. Shunday ekan, jinoyatchini qamash emas, balki uni noqonuniy boyligidan mahrum qilish eng kuchli profilaktik ta'sirga ega. **Italiya, Fransiya, Germaniya va Singapur** tajribasi shuni ko'rsatadiki, kengaytirilgan musodara (extended confiscation), noqonuniy boyish (illicit enrichment) va isbot yukini qayta taqsimlash mexanizmlari korrupsiyani sezilarli darajada kamaytirishga xizmat qilgan.

Milliy amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, **O'zbekistonda** korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha tizimli islohotlar olib borilayotgan bo'lsa-da, jinoyat oqibatida orttirilgan mol-mulkni musodara qilish amaliyoti yetarlicha tizimli va majburiy xususiyatga ega emas. Sud hukmlarida ozodlikdan mahrum qilish jazosi ustuvor qo'llanilmoqda, biroq musodara mexanizmi ko'p hollarda ikkilamchi choraga aylanib qolmoqda. Bu esa jazoning profilaktik va iqtisodiy samaradorligini pasaytiradi.

Yuqoridagi tahlillar asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

1. Korrupsiyaga oid barcha jinoyatlar uchun mol-mulkni musodara qilishni **majburiy qo'shimcha jazo turi** sifatida belgilash.
2. Jinoyat sodir etgan shaxsning rasmiy daromadiga nomutanosib bo'lgan mol-mulkini musodara qilishni nazarda tutuvchi **kengaytirilgan musodara (extended confiscation)** institutini joriy etish.
3. **Noqonuniy boyish (illicit enrichment)** uchun alohida jinoiy javobgarlik normasini kiritish.
4. Mol-mulkning kelib chiqishi qonuniyligini isbotlash majburiyatini qisman ayblanuvchi zimmasiga yuklash mexanizmini joriy etish.
5. Aktivlarni aniqlash, muzlatish va qaytarish bo'yicha alohida protsessual tartib va maxsus vakolatli tuzilma faoliyatini kuchaytirish.
6. Sud amaliyotida musodara qo'llanilishini monitoring qilish va statistik hisobini yuritish tizimini yo'lga qo'yish.

Xulosa qilib aytganda, korrupsiyaga qarshi samarali jinoiy siyosat jazoni og'irlashtirish bilan emas, balki jinoyatdan olingan iqtisodiy manfaatni to'liq yo'qotish bilan bog'liq. Musodara institutini keng va majburiy tatbiq etish korrupsiyani iqtisodiy jihatdan ma'nosiz holatga keltiradi va jinoyat profilaktikasining eng kuchli vositasiga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR/REFERENCES:

1. United Nations. United Nations Convention against Corruption (UNCAC). New York, 2004.
2. United Nations Office on Drugs and Crime. Asset Recovery Handbook. Vienna, 2011.
3. Transparency International. Corruption Perceptions Index Reports.
4. World Bank. Worldwide Governance Indicators.
5. World Justice Project. Rule of Law Index Reports.
6. Financial Action Task Force. FATF Recommendations.
7. Organisation for Economic Co-operation and Development; United Nations Office on Drugs and Crime. Anti-Corruption Guidelines.
8. Italy Criminal legislation on extended confiscation.
9. Singapore Prevention of Corruption Act practice.
10. France, Germany criminal codes on confiscation.
11. Susan Rose-Ackerman. Corruption and Government. Cambridge University Press.
12. Robert Klitgaard. Controlling Corruption. University of California Press.
13. Andrew Ashworth. Principles of Criminal Law. Oxford University Press.
14. Jean-Pierre Brun, Theodore Greenberg, Mark Pieth. Stolen Asset Recovery (StAR) Initiative.
15. Stefan Cassella; Michele Simonato. Works on extended confiscation.
16. Matthew Stephenson. Illicit Enrichment Analysis. Harvard Law School papers.
17. European Union. Directive 2014/42/EU on freezing and confiscation.
18. European Court of Human Rights case-law on confiscation.
19. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi sud statistik ma'lumotlari.
20. European Union crime proceeds recovery reports ($\approx 2\%$).
21. Organisation for Economic Co-operation and Development monitoring reports 2018–2023.
22. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi. "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida" gi Qonun.
23. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi.